

στρατιωτικός, καὶ ἂν δύναμαι νὰ σοῦ φανῶ εἰς τίποτε χρήσιμος...

— Εὐχαριστῶ, εἶπεν ὁ Τιβολιέ, δὲν ἔχω ἀνάγκην κανενός. Ἐπλήρωσα διὰ τὸ κατόρθωμά μου. Πολὺ ἐπιεικὲς τὸ δικαστήριον. Ἐξ ἡμέρας φυλακὴ μου ἔβαλιν μοναχά! Τὰς ἑκαμὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ διάστημα ἔλεγα μέσα μου: «Αἱ! καὶ ἂν ἤθελε φονεύσεις ἐκεῖνο τὸ καὶμένο τὸ παιδί, ὅπου τρώγει τώρα τὰ κάστανά του εἰς τὸ σπίτι του!...» «Α! ἐγιατρεύτηκα ἀπὸ ἐκείνας τὰς ἀνοησίας... Ἡμεῖς οἱ κουτοὶ ἤμεθα διὰ τοὺς πολιτικούς, ὅτι εἶνε τὸ σκυλὶ διὰ τοὺς κυνηγούς. Τοῦ φωνάζουν: «Ψάξε! Φέρε!» καὶ ἀφοῦ φέρῃ τὸ κυνήγι τοῦ λέγουν: «Πήγαίνε τώρα!»

— Ναί, μάλιστα, ἀπήντησεν ὁ ταγματάρχης, ὅλ' αὐτὰ εἶνε ἀληθῆ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζῃς ὅτι ἡ θυσία εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἔχει τὴν ἀνταμοιβὴν της, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει προορισμὸς καλλίτερος παρὰ νὰ γίνηται τις χρήσιμος πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔστω καὶ ἂν ἐπρόκειτο διὰ τούτου νὰ ἀποδείξῃ μόνον καὶ μόνον ὅτι αὐτὸς εἶναι καλλίτερος ἀπὸ ἐκείνους.

Πέραν τῆς γεφύρας, μακρὰν, ὑπεράνω τῶν οἰκιῶν μὲ τὴν ἀμαυράν των πρόσοφιν, ὠρθοῦτο ὁ ναὸς μὲ τὴν ἐκ σχιστολίθου στέγην του, διαγραφόμενος ἐπὶ τοῦ διαυγοῦς στερεώματος.

Αἰφνης εἰς τὴν ὄχθην ἐφ' ἧς ὁ ταγματάρχης καὶ ὁ Τιβολιέ συνωμίλουν ἐν ὄχημα ἤρχετο μετὰ καλπασμοῦ, διοικούμενον παρ' ἡνιόχου, ὅστις μακρόθεν ἔκραζεν:

— Ἐμπρός!...

Ὅπως τὸ ἀφήσωσι νὰ διέλθῃ ὁ ταγματάρχης καὶ ὁ ἐργάτης παρεμέρισαν ἑνθεν, καὶ ἑνθεν ἀποχωρίζόμενοι ὑπὸ τοῦ ὀχήματος.

Ὁ Βερδιέ ἀκουσίως παρετήρησεν ἐντὸς τοῦ ὀχήματος καὶ εἶδεν εὐσαρκὸν ἄνδρα, ἐρυθρόν τὴν ὄψιν, μὲ ὀφθαλμοὺς φλογισμένους, ἐξηπλωμένον ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων καὶ ἐξακοντίζοντα εἰς τὸν ἀέρα τὸν καπνὸν τοῦ ἐκλεκτοῦ σιγάρου του.

Ὁ ἀνὴρ αὐτὸς οὔτε κἂν συνωφρυνθῇ ἰδὼν τὸν Βερδιέ, ἀλλ' ὁ στρατιωτικὸς ἐφρικίασεν.

Ὅσας ἀπογοητεύσεις ἐδοκίμασεν, ὅσας πικρίας ἡσθάνθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπόψης φιλότητός του, τὰς ἡσθάνθη πάλιν πιεζούσας τὸ στῆθος του.

Ἐπανεῖδε τὸν Γκαρούς θριαμβεύοντα, αὐθάδη, προγαστορα, ἐπιδεικνύοντα τὴν μεγαληγορίαν καὶ τὰ εὐρέα του στέρνα πρὸ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων. Ἦτο ἐπίτηδες πλασμένος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ὁ Γκαρούς αὐτός, ὁ κερδοσκόπος τῶν παραχωδῶν ἡμερῶν!

Ὅτε δὲ τὸ ὄχημα ἐξηφάνισθη ἐντὸς τοῦ κοριοῦ, πέραν ἐκεῖ πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἔκειτο ἡ ὀγκώδης ὡς Βαστίλλη ἑπαυλὶς τοῦ Γκαρούς, ὁ Τιβολιέ, ὅστις ἐπίσης τὸν ἀνεγνώρισεν, ὁ ἄτυχῆς

Τιβολιέ ὠχρότατος ἐπανῆλθε, χολαίνων πρὸς τὸν Βερδιέ, ἐξέτεινε τὴν ἰσχνὴν καὶ τρέμουσαν χεῖρά του πρὸς τὸν Γκαρούς· εἶτα ὡς νὰ ἤκουεν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ὁ σύμβουλος τοῦ μίσους τὴν κραυγὴν τοῦ ἐργάτου, τοῦ οἰονεῖ ἀνανήκοντος ἐκ δυσαρέστου ὀνείρου, ὁ Τιβολιέ, ὁ ἀντιπροσωπεύων τὸν λαὸν τὸν αἰωνίως ἀπατῶμενον, τὸν παρέχοντα μόνον σάρκα διὰ τὴν μάχην καὶ διὰ τὴν σφαγὴν, ἐξέφερε μίαν λέξιν, ἣν ὁ ἄνεμος παρέσυρεν, ἀλλ' ἥτις ἀνεκούφισεν ὡς ὀργίλη χειρονομία τὴν συνειδήσιν του:

— Ἄ, κατεργάρη!

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΕΛΓΙΝΕΙΩΝ ΜΑΡΜΑΡΩΝ

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

(Συνέχεια. Ἰδε προηγούμενον φυλλάδιον 673).

Ἐντυπώσεις Ἀμιλτων περὶ τοῦ πῶς ὁ Ἀθηναῖκός λαὸς ἔκρινε τὸ ἔργον τοῦ Ἑλγιν. — Λόγιοι Ἀθηναῖοι. — Φιλόμουσος Ἑταιρία. — Δοξασία τοῦ λαοῦ περὶ ἀγαλμάτων. — Σπυρίδ. Λογοθέτης. — Ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν Γρηγόριος. — Ἐλλειψὶς ἐθνικοῦ αἰσθήματος. — Ἀδιαφορία τοῦ κλήρου πρὸς τὰς ἀρχαιότητας. — Ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν λόγιοι Ἕλληνες. — Μετάφρασις ἀγγλικῆς ἐπιγράμματος εἰς Ἑλγιν. — Φωβὲλ πρόξενος Γαλλίας. — Ἀγγλοὶ ἐπικριταί. — Σατωβριάν. — Βύρων. — Σάτυροι καὶ ἐπιγράμματα σκωπτικὰ κατὰ τοῦ Ἑλγιν. — Βοασσονάδ. — Ἐπίδρασις τῶν ποιήσεων Βύρωνος. — Ἰστορικὸς Γερβῖνος. — Τουρκικῆς κυβερνήσεως καὶ πατρι-αρχεῖου μέριμναι ὑπὲρ τῶν ἀρχαιοτήτων. — Κρίσεις ἀρχαιολόγων καὶ καλλιτεχνῶν.

Περαιτῶσαντες ἄχρι τοῦδε τὴν ἐξιστόρησιν τῶν σπουδαιοτέρων ἐργασιῶν τοῦ Ἑλγιν, καὶ τῶν πρακτόρων αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι πρὸς κατάρτισμόν τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς, πρὶν ἢ μεταβῶμεν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν περιπετειῶν ταύτης ἐν Εὐρώπῃ, ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων πῶς οἱ σύγχρονοι Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι περιηγηταὶ ἔκρινον τὸ ἔργον τοῦ Ἑλγιν, καὶ ποίας ἀντιπράξεις ἔσχεν οὗτος ἐν Ἀθῆναις κατὰ τὸν χρόνον τῶν ἐργασιῶν του.

Ὁ Ἀμιλτων, ὁ ἰδιαιτέρος γραμματεὺς τοῦ Ἑλγιν, δημοσιεύσας ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐργασιῶν τούτου τῷ 1811 γράφει ὅτι οὔτε ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Τουρκικῆς κυβερνήσεως, οὔτε ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν ἀρχῶν ἐν Ἀθῆναις, οὔτε ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν Ἀθηναίων ἡγέρθη δυσαρέσκειά τις ἢ ἀντενέργεια. Ὁ λαὸς, γράφει, ἐδέχθη τὸ ἔργον μετὰ χαρᾶς, θεωρήσας αὐτὸ ὡς ποριστικὸν χρημάτων· οἱ δὲ Τοῦρκοι μετ' ἀπαθείας καὶ ἀδιαφορίας προσέβλεπον εἰς τὰ τελούμενα, καὶ ἔχαιρον βλέποντες κατκταστροφόμενα

κτίρια, ἅτινα καὶ αὐτοὶ οὗτοι κατέστρεφον διὰ τοῦ πυρός. Καὶ αὐτοὶ δέ, προσθέτει, οἱ πολυάριθμοι περιηγηταὶ καὶ θαυμασταὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης εἶχον ἄλλως ἀφορμὴν νὰ ἐπιθυμῶσι τὴν καταστροφὴν τῶν ἀρχαίων μνημείων, διότι εὐκολώτερον ἡδύναντο νὰ προμηθεύωνται τεμάχια ἀρχαιοτήτων παρὰ τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει Τούρκων στρατιωτῶν, καὶ τῶν περὶ ταύτην οἰκούντων.

Λόγοι τοιοῦτοι δημοσιεύονται ὑπὸ τῶν ἀμέσως διαφερομένων εἰς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν μάλιστα τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ μετὰ τὰς ἐγερθείσας κατακραυγὰς ὑπὸ τοῦ Βύρωνος, Δουγλᾶς, Κλάρκ καὶ ἄλλων ἐπὶ τῇ καταστροφῇ τοῦ Παρθενῶνος, δὲν εἶνε βεβαίως ἄξιοι ἀναμφισβητήτου πίστεως ὅπως χαρακτηρίσωσι πάντας τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ν' ἀντιτάξωμεν ἔγγραφον μαρτυρίαν Ἀθηναίου, πλὴν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης τοῦ Ἀωννύμου χρονογράφου,¹⁾ ἐν ἣ ὁπωσδήποτε καταφαίνεται ὅτι ἐγίνωσκεν ὁ γράψας τὴν ἄξιαν τῶν ἀγαλμάτων «τὰ ὑποῖα», ὡς γράφει, «ἐδίδαν θάμβος καὶ ἐκπληξιν εἰς ὅλους τοὺς περιηγητάς».

Καὶ ἡ ἀναγραφὴ δ' εἶτι ὅτι δὲν «ἔλαβε τὴν ἄδειαν ὁ Ἑλγιν νὰ καταιβάσῃ ἐκ τοῦ περιήμου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐκεῖνα τὰ ἀξιολογώτατα ἀγάλματα» ὡς εἶχε διαδοθῇ, ἐμφαίνει χαρὰν τοῦ χρονογράφου, ἣν δὲν ἔλειψε νὰ ἐκφράσῃ ἀναγράφων εἰς τὰς σημειώσεις του τὴν εἰδήσιν τῆς μὴ παροχῆς ἀδείας.

Ὅτι δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις ὁπωσδήποτε ἀνεπτυγμένοι καὶ λόγιοι ἄνδρες, λυπούμενοι ἐπὶ τῇ ἀπογυμνώσει τῆς πόλεως ἐκ τῶν μνημείων, τῶν πολυτίμων τούτων κοσμημάτων αὐτῆς, μαρτυρεῖ καὶ ἡ μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπὸ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἀρχαιοτήτων σύστασις τῆς Φιλομούσου Ἑταιρίας (1812), ἥτις ἐν τῷ καταστατικῷ αὐτῆς ἀνέγραψε καὶ ὅτι ἤθελε φροντίζει πρὸς συλλογὴν ἀρχαιοτήτων. Εἰς τῶν ἰδρυτῶν τῆς Ἑταιρίας ἦτο ὁ Ἰωάννης Μαρμαροτούρης, ἀνὴρ εὐπαίδευτος²⁾, ὃν καὶ ὁ Βύρων ἀναφέρει μετὰ τῶν λογίων Ἀθηναίων, καὶ ὁ Πέτρος Ῥεβελάκης, ἀλλ' οὗτοι, καὶ ἄλλοι εὐάριθμοι οὐδόλως ἰσχυροὶ νὰ φέρωσιν ἀποτελεσματικὴν ἀντίπραξιν κατὰ τοῦ παντοδυνάμου τότε Ἑλγιν, ὠχυρωμένου ὀπισθεν ἀδείων καὶ φιρμανίων, ἅτινα ἡρμήνευεν ὡς ἤθελε, πολὺ δὲ μᾶλλον ὀπισθεν τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἥτις τότε ἤσκει μεγίστην ἐπί-

δρασιν ἐπὶ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἔνεκα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πολιτικῶν πραγμάτων.

Ἄλλως ὅμως καὶ τοὺς εὐαρίθμους ἐν Ἀθῆναις λογίους, τοὺς μετὰ λύπης βλέποντας τὴν ἀρπαγὴν τῶν προγονικῶν μνημείων, δὲν ὑπεβοήθει τὸ πολὺ ἀγροῖκον πλῆθος τῶν Ἀθηναίων, ὅπερ ἐν παχυλῇ ἀμαθίᾳ διατελοῦν ὃν μετ' ἀπαθείας προσέβλεπεν εἰς τὰ τελούμενα¹⁾. Βεβαίως ἡσθάνετο καὶ τὸ πλῆθος τοῦτο ὅτι μεγάλη τις ἄξια ἐνεκρύπτετο εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους λίθους, καὶ ὅτι ὑπερφυσικὴ τις δύναμις ἀόρατος περιέβαλλεν αὐτούς, ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη καὶ μόνη δὲν ἤρκει νὰ ὠθήσῃ αὐτὸ νὰ σπεύσῃ εἰς λύτρωσιν τῶν ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς τῶν ξένων. Ὁ Δουγλᾶς Ἀγγλος περιηγητὴς διηγεῖται ὅτι ἤκουσεν ἐν Ἀθήναις παράδοσιν, καθ' ἣν τὴν ἐσπέραν τῆς ἀφαιρέσεως μιᾶς τῶν Καρυατίδων τοῦ Πανδροσείου, αἱ τέσσαρες ὑπόλοιποι ἐθρήνουν γοερῶς τὴν ἀρπαγῆσαν ἀδελφὴν των, ἥτις ἐκ τῆς κάτω πόλεως διὰ τῶν αὐτῶν γοερῶν θρήνων ἀνταπεκρίνετο. Καὶ ἕτερος δὲ περιηγητὴς Ἀγγλος ὁ Χοβχάους (Hobbouse) διηγεῖται ὅτι ὁ κοινὸς λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐπίστευεν ὅτι τὰ ἀγάλματα τῆς Ἀκροπόλεως ἦσαν ζῶντα σώματα ἀνθρώπων ἀπολιθωθέντα, καὶ ὅτι ἤθελον ἀνακτήσει ζῶν ἐνθὺς ὡς ἤθελον ἀπελευθερωθῇ ἐκ τῆς κατοχῆς τῶν Τούρκων.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντων τῶν κατοίκων ἃς μὴ παραλίπωμεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἑλγιν ὑπεβοήθησε καὶ ὁ μέγα ἰσχύων ἐν Ἀθήναις τότε ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας Σπυρ. Λογοθέτης, μεγάλῃν ἀσκήν πολιτικὴν τότε δύναμιν ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν Γρηγόριος,¹⁾ ὅστις προθύμως παρέσχε τῷ Ἑλγιν τὴν ἄδειαν νὰ ἐρευνήσῃ πάσας τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονὰς τῆς Ἀττικῆς καὶ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ νὰ παραλάβῃ ἐξ αὐτῶν ὅ,τι ἀρχαῖον ἤθελεν εὑρεῖ ἀρεστὸν καὶ χρήσιμον.

Ἡ κοινὴ συνείδησις δὲν ἦτο τότε ἐν Ἀθήναις ἀνεπτυγμένη, οὐδὲ ζῶν καὶ ἐνεργὸν τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, ὥστε νὰ ἐξεγερθῶσι σύσσωμοι οἱ πολῖται καὶ ζητήσωσι παντὶ τρόπῳ τὴν παῦσιν τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς καταστροφῆς. Ἐκ τοῦ Ἀωννύμου χρονογράφου καὶ ἐκ τοῦ Σουρμελῆ μανθάνομεν ὅτι συνεχῶς ἀπῆρχοντο πρόκριτοι Ἀθηναῖοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ζητήσωσι τὴν ἀνάκλησιν βοεβόδα ἢ ἐπισκόπου, οὐδεμίᾳ ὅμως ἐπιτροπῇ ἐστάλη ὅπως ζητήσῃ ὁπωσδήποτε νὰ σώσῃ τὰ κοσμήματα τῆς πόλεως τῶν

¹⁾ Τὴν χρονογραφίαν τοῦ Ἀωννύμου ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Ἐπ. Σταματιᾶδης ἐν τῇ ἱστορίᾳ του «Οἱ Καταλάνοι ἐν τῇ Ἀνατολῇ» (1869) σελ. 366.

²⁾ Κ. Σάβα, Νεοελλ. φιλ. σελ. 618. Ὁ Μαρμαροτούρης εἶχε παρακαλέσει τὸν Βύρωνα νὰ τὸν συστήσῃ εἰς τινὰ τῶν ἐν Λονδίνῳ τυπογράφων, ὅπως τυπώσῃ νεοελληνικὴν μετάφρασιν τοῦ τοῦ Ἀναχάρσιδος. Λόρδου Βύρωνος ποιήματα Τόμ. Α' σελ. 148, μετάφρ. Γ. Πολίτου.

¹⁾ Ὁ Βύρων γράφει ὅτι ἐπρότειναν εἰς αὐτὸν οἱ κάτοικοι τοῦ Μαραθῶνος ν' ἀγοράσῃ τὴν ἱστορικὴν πεδιάδα τούτου ἀντὶ 1600 γροσιῶν. Τὸν ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ τύμβον τῶν ἐν Μαραθῶνι πεσόντων εἶχεν ἀνασκάψῃ ὁ ἐν Ἀθήναις πρόξενος τῆς Γαλλίας Φωβέλ πρῶτος.

²⁾ Ἐκ παραδρομῆς τὸ ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τῆς παρούσης πραγματείας ἡμῶν (Φύλλον Ἑστίαις 669 σελ. 683, στίχ. 7 κάτωθεν, στήλη α') ἐσημειώθη Κύριλλος ἀντὶ Γρηγόριος.

Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ διατὶ νὰ ζητῶμεν παρὰ τοῦ τότε Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, τοῦ ζῶντος ἐν χρόνοις ἀμαθίας καὶ δουλείας καὶ πενίας, ἐν οἷς τὸ ἐθνικὸν αἰσθημα ἐκοιμᾶτο ὑπνόν βαθύν, καὶ δὲν εἶχε γεννηθῇ εἰς τὸ πλῆθος ἡ ἐλπίς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους τοιαύτην πρὸς τὰς ἀρχαϊότητας ἀγάπην, ἀφοῦ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἑλληνικαῖς χώραις τὰ αὐτὰ συνέβαινον, ὅπου οἱ μὲν Τοῦρκοι κατέστρεφον τὰ ἀγάλματα πρὸς κατασκευὴν ἀσθέστου, οἱ δὲ Χριστιανοὶ κατεσύντριβον αὐτὰ ὡς εἰδωλὰ τῶν ἐθνικῶν, ὡς θεοὺς τῆς εἰδωλολατρείας, ἡ ὅπως κατὰ τὴν τότε καὶ νῦν ἐστὶ δυστυχῶς ἐπικρατοῦσαν γνώμην, ἀνεύρωσιν ἐντὸς αὐτῶν κεκρυμμένον θησαυρόν;

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κληρὸς, οἱ ἐπίσκοποι αὐτοί, οἱ μᾶλλον ἐγγράμματοι ὄντες, οὐδεμίαν πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἔτρεφον ἀγάπην, ἴσως διότι ἐθεώρουν ὅτι δὲν ἐπιτρέπετο εἰς αὐτοὺς ἱερεῖς ἄλλου Θεοῦ ὄντας νὰ προσφέρωσι καὶ φόρον σεβασμοῦ πρὸς τοὺς Θεοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁ Μελέτιος ὁ ἐπὶ 11 ἐτὶ διατρίψας ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1603 ὡς ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ γεωγραφίᾳ του περὶ τοῦ Παρθενῶνος σημειοῖ μόνον ὅτι ἦτο ἔργον ἀξιοθαύμαστον, ὅτι μετωνομήσθη ὕστερον νὰ εἴη τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὅτι τελευταῖον ἀποκατέστη ἱερὸν τῶν Τοῦρκων ¹⁾.

Ἄλλως δ' ἐν Ἀθήναις, οἱ κάτοικοι εἶχον καὶ προηγούμενον τοιαύτης ἀφαιρέσεως ἐκ τοῦ Παρθενῶνος ἀναγλύφου ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας Σαζζέλ Γκουφιέ (παρ' οὗ ἐζήτησεν ὁ Τοῦρκος φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως 200 σελίνια! (1400 γρόσια), ὡς λέγει ἐν τῇ περιηγήσει ὁ Σκροφάνη), ἄνευ φερμανίου ἰδιαίτερου, παραλαβόντος αὐτὸ καὶ μετενεχόντος εἰς Παρίσιους.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν διεσπαρμένοι λόγιοι Ἕλληνες εἰς τὸ γεγονός τοῦτο δὲν φαίνεται ὅτι ἔδωσαν πολλὴν προσοχήν. Εἰς μεταγενεστέρους μόνον χρόνους καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῶν ποιημάτων τοῦ Βύρωνος, καὶ τῶν γενομένων συζητήσεων ἐν τῇ Βουλῇ τῶν κοινοτήτων τῆς Ἀγγλίας περὶ τῆς ἀγορᾶς τῶν Ἑλληνικῶν μαρμάρων ἀνέφξαν τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἔγραψαν ὀλίγας λέξεις ἐν παρόδῳ, ἡ συνέθεσαν στίχους σκωπτικούς. Τοιοῦτόν τι ἐπὶ παραδείγματός εἶνε

μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπιγράμματος, ποιηθέντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τοῦ μεγάλου ὀρολογίου τῆς πόλεως εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τοῦ Ἑλγιν. ¹⁾

Δῶρον Ἀθηναίους, ἐπίτηδες ἔδωκε κάκιστος κλέπτης, ὃς σεμνὰς δῶμ' ἐσύλησε Θεᾶς.

Τοῦ γὰρ ἀναιδείας αἰώνιον ἐστὶ τροπαῖον.

Πύργος, ὅπου στήκει σήματα λυπρὰ χρόνου Ὡρῶν γάρ ποσὸς λιγύφθογγος ἀκούεται αὐδῇ δὴ τότ' ἀναμνήσει ἔργ' ἀθέμιστα Σκώτου.

Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις δὲ διαμεινόντων ἄλλοι δαπῶν ὁ Φωβέλ μόνον διεμαρτύρετο καὶ ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν Λουζιέρην ἤριζεν, ὡς προηγούμενος ἐγράφαμεν. Αἱ διαμαρτυρίαι του δὲ αὐταὶ οὐδαμῶς προήρχοντο ἐκ φιλελληνισμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ τῆς πικρίας, ἣν ἡσθάνετο βλέπων τὰ κειμήλια ἐκεῖνα τῆς ἀρχαιότητος μέλλοντα νὰ κοσμήσωσιν Ἀγγλικά μουσεῖα καὶ ὄχι Γαλλικά. Ὅταν ὁ Πουκεβίλ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ Φωβέλ συνοδεύων αὐτὸν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἶπε δεικνύων τὸν Παρθενῶνα. «Ἰδοὺ ἐνώπιόν μας ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὑψώσατε τοὺς ὀφθαλμούς καὶ θαυμάσατε. Ἰδέτε αὐτὰ τὰ ἀριστουργήματα, καὶ περιεργασθῆτε τὴν σημερινὴν αὐτῶν ἐξουδένωσιν. Χεῖρ βαρβάρου πεπολιτισμένου ἐκολόθωσε τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου. Συνδέων ἐκεῖνος τὴν ὕβριν πρὸς τὴν περιφρόνησιν ἐτόλμησε νὰ χαράξῃ τὸ ὄνομα του ἐπὶ τῶν μαρμάρων τούτων, ὅπου εἰς τῶν συμπατριωτῶν του ἔγραψεν ὑποκάτω τὸ ἐξῆς Quod Gothi non fecerunt, Scotus fecit». Τί ὅμως εἶπεν ὁ Fauvel ὅταν τῷ 1784 εἶδεν ἐν Ἀθήναις τὸν Choiseul Gouffier, τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὑπεβοήθησεν αὐτὸν καταβιβάζοντα ἐκ τῶν μετοπῶν τοῦ Παρθενῶνος σειρὰν ἀναγλύφων, ὧν τινὰ καὶ συνετρίβησαν καταπεσόντα, θραυσθέντων τῶν σχοινίων, καὶ μεταφέροντα εἰς Γαλλίαν;

Ὁ Ἑλγιν πλὴν τοῦ ἐπικινδύνου αὐτοῦ ἐχθροῦ τοῦ Φωβέλ καὶ τῶν Γάλλων ἔσχεν ἐναντίους καὶ πολλοὺς τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὁμοφύλων. Καθ' ὃν χρόνον οὗτος καὶ οἱ πράκτορές του εἰργάζοντο ἐν Ἀθήναις, πολλοὶ περιηγηταὶ ἐπισκεφθέντες τὴν πόλιν ἐφρίξαν ἰδόντες τὸν τρόπον δι' οὗ κατεσύντριψε καὶ ἐκολόθωσε τὸν Παρθενῶνα· ἐκτυπώσαντες δὲ κατόπιν τὰ περιηγητικὰ αὐτῶν ὑπομνήματα, μετέδωκαν τὰς ἐντυπώσεις των εἰς τὴν Εὐρώπην, παραστήσαντες τὸν Ἑλγιν ἄνδρα Βάνδαλον καὶ ἱερόσυλον. Κυρίως δὲ κατέκρινον οὐχὶ τὴν ἀφαιρέσιν τῶν ἀρχαιοτήτων, ἡ τῶν κινητῶν, ἵνα εἰπωμεν οὕτως, ἀγαλμάτων, διότι πάντες ἀφῆρουν, ἀλλὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Παρθενῶνος δι' ἀποσπάσεως τῶν ἀναγλύφων

1) Καὶ ὁ τέσσαρς ἐκατονταετηρίδας πρὸ τοῦ Μελετίου ἀκμάσας ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτος, ὁ Χωνιάτης, οὐδεμίαν κατέλιπε τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῶν Ἀθηνῶν περιγραφὴν, καίτοι φαίνεται ἐκ τῶν Σωζομένων αὐτοῦ ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος. Τούνακτιον χαίρει ὅτι ἡ Ἀκρόπολις γενομένη χριστιανικὸς ναὸς «τῆς τυραννίδος τῆς ψευδοπαρθένου Ἀθηνᾶς ἀπῆλλακτο». Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν ἀνὴρ νὰ συγκινήθῃ ἐκ τῶν λειψάνων τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τῆς θέας τῶν ἀγαλμάτων γράφων οὕτω περὶ Ἀθηνᾶς, ἡ φράσεις ὡς τὴν ἐπομένην; «Ἄρεα μὲν ἀλόγου καὶ ἐμπλήκτου θυμοῦ προστάτην εἶναι βροτολογιόντα καὶ μαιφάνον, Ἀφροδίτην δὲ πορνικὴν καὶ μοιχικῶν ἔργων ἔφορον πάνδημον (ἐμβολόγουν οἱ ἀρχαῖοι)» Μιχ. Ἀκομινάτου τὰ Σωζόμενα. ἐκδ. Σ. Δάμπρου σελ. 102 καὶ 104.

1) Λόγιος Ἑρμῆς 1818 σελ. 65. Ὁ μεταφραστὴς τοῦ ἐπιγράμματος παρέθηκε τοῦτο ἐν ὑπόσημειώσει μεταφράσεώς του ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ἄρθρου περὶ Ἀγγλικῆς φιλολογίας. Ὑπογράφεται δὲ ὁ μεταφραστὴς I. P. I.

καὶ καταστροφῆς τῆς ζωοφόρου καὶ τῶν μετοπῶν. Οἱ Ἀγγλοὶ Δουγλᾶς, Δόδβελ, Hughes ἐφεζάν διὰ πικρῶν ἐκφράσεων τὸν Ἑλγιν. Ὁ Κλάρκ ὀνομάζει τὸ ἔργον τοῦ Ἑλγιν πράξιν ἀναξίαν τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ἐγένετο. Ταῦτα δὲ γράφει μόνον ὡς πρὸς τὴν πράξιν τῆς καταστροφῆς, διότι καὶ ὁ Κλάρκ ἀφῆρσεν ἐκ τῆς Ἑλευσίνος τὸ ἄγαλμα τῆς Δήμητρος, καὶ ἐκ τῆς Πάτμου τὸ χειρόγραφον τοῦ Πλάτωνος.

Ὁ Σατωδριὰν ἡπιώτερον ὁμιλεῖ κατὰ τοῦ Ἑλγιν κατακρίνων καὶ οὗτος τὸν ἀκρωτηριασμὸν τοῦ Παρθενῶνος. Μνημονεύων τοῦ Σαζζέλ Γκουφιέ τοῦ ἀφαιρέσαντος μετόπην ἐκ τοῦ Παρθενῶνος, τοῦ Ἑλγιν, καὶ ἄλλων Ἀγγλῶν παρλαβόντων ἀρχαῖα ἢ ἀκρωτηριασάντων αὐτὰ ἐκφράζει τὴν λύπην του λέγων «ὅτι εἶνε λυπηρὸν νὰ συλλογισθῇ τις ὅτι οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐπροξένησαν πλειοτέραν ζημίαν εἰς τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν ἐν διαστήματι 150 ἐτῶν, ἢ πάντες οἱ βάρβαροι ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκληρούς. Εἶνε σκληρὸν νὰ σκεφθῇ τις ὅτι ὁ Ἀλᾶριχος καὶ ὁ Μωάμεθ Β' ἐσεβάσθησαν τὸν Παρθενῶνα, καὶ ὅτι ἀνέτρεψε τοῦτον ὁ Μοροζίνης καὶ ὁ Ἑλγιν.» Διὰ τῆς πράξεώς του ταύτης, λέγει ἀλλοχού, «ὁ Ἑλγιν ἀπώλεσε τὴν ἀξίαν τῆς ἀξιεπαινοῦ ἐπιχειρήσεώς του». Ἀναίρει δὲ τὴν ἀξιῶσιν τοῦ Ἑλγιν εἰπόντος ὅτι καὶ οἱ Γάλλοι τὸ αὐτὸ ἔπραξαν εἰς Ῥώμην, λέγων ὅτι εἶνε ἀληθές ὅτι οἱ Γάλλοι ἀφῆρσεν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀγάλματα καὶ εἰκόνας, ἀλλὰ δὲν ἠκρωτηρίασαν τοὺς ναοὺς, ἀφαιροῦντες τὰ ἀνάγλυφα.

Ἐκεῖνος ὅμως ὅστις ἐχρωμάτισε τὸ ἔργον τοῦ Ἑλγιν διὰ τῶν βαθυτέρων μελανῶν χρωμάτων εἶνε ὁ Βύρων. Ὁ ποιητὴς οὗτος κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἐν Ἀθήναις ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ γενομένῃ καταστροφῇ καὶ βεβηλώσει, καὶ περίλυπος γενόμενος διέγράψε τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλγιν, ὅπερ οὗτος εἶχε χαράξει ἐφ' ἐνὸς τῶν στύλων τοῦ Παρθενῶνος, ἀφῆσας μόνον τὸ τῆς γυναικὸς του, ἐπέγραψε δὲ τὸ πασίγνωστον κατασταθὲν Quod Gothi non fecerunt, Scotus fecit. «Ὁ,τι δὲν ἔπραξαν οἱ Γότθοι, ἔπραξεν ὁ Σκώτος.» Πικρῶς δὲ θρηνεῖ ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Τσιλδ-Ἀρόλδου καὶ δι' ἀποστροφῶν ποιητικῶν κυστικωτάτων κατηγορεῖ τὸν ἐργάτην τῆς ἱεροσυλίας χύων χολήν, καὶ ὕβρεις καὶ ἀράς ἐκσπεδονίζων.

«Ἀλλὰ τίς ἐξ ὅλων τῶν ἱεροσύλων,» λέγει «οἱ ὁποῖοι ἐλήστευσαν ἐκείνον τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ναόν, ἐξ οὗ ἡ Παλλὰς ἀπέδρα περίλυπος, διότι ἐγκατέλειπε τὸ τελευταῖον μνημεῖον τῆς ἀρχαίας βασιλείας τῆς, τίς, ὑπῆρξεν ὑβερβαρώτερος καὶ ἀπεχθέστερος συλητῆς; Ἐρυθρίασον, ὦ Καληδονία⁴⁾, διότι αὐτὸς εἶνε υἱός σου; Χαίρω, ὦ Ἀγγλία,

διότι δὲν ἐγεννήθη εἰς τοὺς κόλπους σου. Οἱ φιλελεύθεροι πολῖταί σου ὀφείλουσι νὰ σέβωνται τὴν χώραν, ἥτις τὸ πάλαι ἦτο ἡ ἐστία τῆς ἐλευθερίας. Πῶς ἡδυνήθησαν αἱ χεῖρές του, νὰ συλῇσῃ τὸ ἐνδιαίτημα τῶν τεθλιμμένων θεῶν, καὶ ν' ἀπαγάγῃ τοὺς βωμούς των; Ἀλλ' οὔτε τὰ κύματα ὑπέφεραν τὴν τοιαύτην ἀσέβειαν, ἀρνηθέντα νὰ γίνωσι συνένοχα τῆς συλήσεως ταύτης⁵⁾.»

«..... Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἡδυνήθη νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν, καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν σύλησιν τῶν δυστυχῶν Ἀθηνῶν, εἶχε βεβαίως καρδίαν σκληγερὰν καὶ διάνοιαν ἄγονον καὶ πεπαγωμένην, ὡς εἶνε οἱ βράχοι τῆς πατρίδος του. Τὰ νῦν τέκνα τῶν Ἀθηνῶν, καίτοι ἀδυνατοῦντα γὰ ὑπερασπίσαι τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα, συμεμερίσθησαν ὁμως τὴν θλίψιν τῆς πατρίδος των. Ποτὲ δὲν ἡσθάνθησαν τὸ βάρος τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας τόσον, ὅσον ὅτε διεπράττετο ἡ ληστεία αὕτη.»

«Πῶς θέλουσι τολμήσει τὰ τέκνα τῆς Μεγάλης Βρεταννίας νὰ εἰπωσιν ὅτι ἡ πατρίς των ἐπέχαιρεν εἰς τὰ δάκρυα τῶν Ἀθηνῶν; Ὡ πατρίς μου, μολονότι ἐν ὀνόματί σου οἱ αἰσχροκερδεῖς οὔτοι συληταὶ ἐσπάραξαν τοὺς κόλπους των, σὺ αἰσχύνῃτη νὰ ὁμολογήσῃς τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην πράξιν εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐρυθριώσης Εὐρώπης. Ἡ ἄνασσα τοῦ ὠκεανοῦ, ἡ φιλελεύθερος Ἀγγλία ἐλήστευσε τὰ λείψανα τῆς αἰματοέσσης Ἑλλάδος.»

«Ὡ Ἑλλάς, πόσον ψυχρὰ εἶνε ἡ καρδία ἐκείνου, ὁ ὁποῖος βλέπων σε δὲν αἰσθάνεται τὴν συγκίνησιν, τὴν ὁποίαν δοκιμάζει ὁ ἐραστὴς ἐνώπιον τοῦ τάφου τῆς ἐρωμένης του. Ποῖος δύναται νὰ ἴδῃ ἀδακρυτὴ τοὺς ναοὺς δυσμορφουμένους, καὶ τοὺς βωμούς σου συλουμένους ὑπὸ τῶν Βρεταννῶν, οἵτινες ὀφείλον μᾶλλον νὰ προστατεύσωσι τὰ ἱερὰ ταῦτα κειμήλια; Ἐπάρατος ἔστω ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἀνεχώρησαν ἀπὸ τῆς ψυχρᾶς νήσου των διὰ νὰ ἔλθωσι νὰ κατασπαράξωσι τὸ αἱματόεν στήθος σου, καὶ ν' ἀπαγάγωσιν εἰς τὰ μισητὰ κλίματα τοῦ βορρᾶ τοὺς ἀγανακτοῦντας θεοὺς σου!»

Ἐπίσης δὲ καταφέρεται κατὰ τοῦ Ἑλγιν δηκτικώτατα ἐν τῷ ποιήματι «Ἡ κατάρα τῆς Ἀθηνᾶς.»

Καὶ διὰ σατυρῶν δὲ καὶ δι' ἐπιγραμμαμάτων σκωπτικῶν δημοσιευθέντων διέσυρον οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλγιν καὶ οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοι τὸ ὄνομά του, μὴ φεισθέντες νὰ μυκτηρήσωσιν οὐδ' αὐτὰ τὰ ἐκ νόσου παθήματά του. Ἐνὸς τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέ-

⁴⁾ Ἐννοεῖ τὸ ναυαγῆσαν πλοῖον εἰς τὸν κόλπον τοῦ Αὐλέμονος τῶν Κυθῶρων.

⁵⁾ Τὸ δευτέρον ἄσμα τοῦ Τσιλδ Ἀρόλδ, ἐνθα κατὰ τοῦ Ἑλγιν καταφέρεται, ἐπεράτωσε τῷ 1810, ἐδημοσιεύθη δὲ τὸ πρῶτον τῷ 1813.

ρω, ὅπερ καὶ μετεφράσθη ἑλληνιστί. "Ετερος Ἀγγλος ἔγραψεν ἕτερον, ἀναφερόμενος εἰς πάθημα τῆς ῥινός τοῦ "Ελγιν, λέγων ὅτι ἄρρινος αὐτὸς ἐκόμισεν εἰς Ἀγγλίαν ἀρρίνους λίθους δεικνύων διὰ τοῦτου ὅποια ἡ δύναμις τοῦ χρόνου εἰς τὰς λιθίνους κεφαλὰς καὶ ὅποια ἐπὶ τῆς ῥινός τοῦ ἡ τῆς ἀσθενείας. Περὶ τῆς νόσου ταύτης τῆς ῥινός τοῦ "Ελγιν, ἐξ ἧς ὑπέφερεν ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐν Γαλλίᾳ ὧν, γράφει καὶ ὁ Σπυρ. Φορέστης τῇ 9 Μαΐου 1806 εἰς Καλούτσην λέγων ὅτι τὸ νόσημά του ἐξ ἐλλείψεως περιθάλψεως ἔλαβε καρκινώδη χαρακτῆρα. Ὁ "Αγγλος δ' ἐπιγραμματοποιὸς ὀνειδιζὼν τὴν ἀνθρωπίνην ἐκείνου συμφορὰν ἐν τῷ ἐπιγράμματί του ἀποδίδει τὴν ἀπώλειαν τῆς ῥινός εἰς λόγους ἡκιστα ἀρχαιολογικούς.

Noseless himself he brins home noseless blocks
to show what time can do and what the pox.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο μετέφρασεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς Boissonade, ὁ ὁποῖος καὶ ὡς Γάλλος, ἀλλὰ καὶ ὡς Γάσκων, ἠθέλησε ν' ἀστείευθῇ μεταφέρων εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὸ εὐφυές μὲν ἐκεῖνο, ἀλλ' ὀνειδιστικὸν ἐπίγραμμα, ἀναγινώσκων αὐτὸ ἐν χειρογράφῳ εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν σοφοὺς ἑλληνιστὰς τῆς Γαλλίας. Ἡ μετάφρασις τοῦ Boissonade ἔχει οὕτως

"Αρρινος αὐτὸς οἶκαδ' ἀρρίνους φέρει
λίθους, ἐναργῶς τοῖς θεωμένοις φανὼν
χρόνῳ τίς ἐστ' ἰσχύς, τίς τε σφλίδι. ¹⁾

Καὶ τὰ σατυρικά δὲ φύλλα τοῦ Λονδίνου εὗρον τροφὴν εἰς διακωμώδησιν τοῦ "Ελγιν, ἐν οἷς τὸ Morning Chronicle, ὅπερ, ὅταν τὸ κοινοβούλιον ἀπεφάσιζε τὴν ἀγορὰν τῆς συλλογῆς τοῦ "Ελγιν, εἶχεν ἀναγράψαι τὸ ἐξῆς δίστιχον ὡς εἰρωνικὸν θῆνον τοῦ λαοῦ. «Κατὰ τὴν γραφὴν μᾶς εὐεργετεῖτε ὅταν ἀντὶ ἄρτου, σεῖς μᾶς δίδετε πέτρας».

By scriptural measure your bounty is shewn

We ask you for bread and you give us a stone²⁾

Οὐδεὶς ὁμῶς συνετέλεσε τοσοῦτον διὰ τῆς γραφίδος τοῦ ὡς πεζογράφος ἢ ποιητῆς νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὴν κοινὴν κατὰκρισιν τὸ ὄνομα τοῦ "Ελγιν ὅσον ὁ Βύρων· οἱ ποιητικοὶ λόγοι τοῦ μεγάλου τούτου ποιητοῦ, ὡς θεία φωνὴ διακαρτυρήσεως ἐκ τοῦ ὕψους τῆς Ἀκροπόλεως ἐκπορευθεῖσα, συνεκίνησαν καὶ ἐξήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἑραστῶν τοῦ κάλλους τῆς ἱστορίας καὶ τῆς δόξης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· ἡ φωνὴ τοῦ Βύρωνος παρὰ πᾶσαν ἄλλην ἠντήχησεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ

ἀπέδωκεν εἰς τὴν πράξιν τοῦ "Ελγιν τὸν χαρακτῆρα τοῦ βανδαλισμοῦ καὶ τῆς ἱεροσυλίας. Ὡς δὲ ἱστορεῖ ὁ Γερβίνος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὕτῃ ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις μαθοῦσα τὴν γενομένην καταστροφὴν ἐξέδωκε φερμάνια, καὶ ὁ πατριάρχης ἐγκυκλίους πρὸς προστασίαν τῶν ἀρχαιοτήτων. «Καὶ αὐτὸς ὁ Βελῆ πασᾶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλῆ ἔλαθεν (ὁ, περ σπανιώτατον παρὰ τοῖς Τούρκοις φαινόμενον) συμπαθείας ὑπὲρ τῶν λειψάνων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀφοῦ ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὰ τῶν Φράγκων ζήλου ἔμαθε νὰ ἐκτιμᾷ τὴν ἀξίαν αὐτῶν.» Ὁ Βύρων ἔτι γράφει ὅτι εἶχε τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ δόκτωρος Κλάρκ ν' ἀναφέρῃ χωρίον τῆς ἐπιστολῆς του ἐν ᾧ ἔγραφε τὰ ἐξῆς «Ὅτε τὸ τελευταῖον μετόπιον ἀπεσπάρθη τοῦ Παρθενῶνος, καὶ οἱ ἐργάται τοῦ "Ελγιν κατέρριψαν μέγα τμήμα τῆς κορωνίδος καὶ ἐν τῶν τριγλύφων, ὁ δισδάρης, ὁ ὁποῖος εἶδε τὴν γενομένην εἰς τὸ οἰκοδόμημα βλάβην ἔσυρε τὴν καπνοσύριγγά του ἀπὸ τοῦ στόματός του, καὶ δακρύων εἶπεν ἱκετευτικῶς εἰς τὸν πράκτορα τοῦ "Ελγιν Λουζιέρην «Τέλος».

Μὴ λησμονῶμεν ὁμῶς ἀναγινώσκοντες τοὺς τοὺς ποιητικούς καὶ συγκινητικούς λόγους ὅτι μέγα μέρος τοῦ μίσους τοῦ Βύρωνος κατὰ τοῦ "Ελγιν προήρχετο καὶ διότι ὁ "Ελγιν ἦτο Σκῶτος· ἔτρεφε δὲ ὁ Βύρων πάθος κατὰ τῶν Σκώτων, διότι Σκῶτος ἦτο ὁ Brougham, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐπέκρινε τὰς πρώτας ποιήσεις τοῦ Βύρωνος, ὅτε ἐδημοσιεύθησαν· ὁ δὲ Βύρων ἀντεπξῆλθε διὰ σατύρας ἐπιγραφομένης «Ἀγγλοὶ ποιηταὶ καὶ Σκῶτοι ἐπικριταί.» Τούτου δ' ἐνεκα καὶ ἐν τοῖς ἔσχασι χαίρει ὅτι ὁ "Ελγιν δὲν ἦτο τέκνον τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ τῆς Καληδονίας (Σκωτίας).

"Αλλῶς ὁμῶς ἔκρινον ἐν γένει οἱ ἀρχαιολόγοι οἱ καλλιτέχναι ζωγράφοι καὶ γλύπται, οἱ ἀρχιτέκτονες, εὐθὺς ὡς ἠκούσθη ὅτι τὰ ἔργα τοῦ Φειδίου καὶ Πραξιτέλους ἐκομίσθησαν εἰς Ἀγγλίαν, καὶ ὅτι ἐσώθησαν ἐκ μελλούσης ἀπωλείας, ἐκφράζοντες τὰς ἐνθέρμους εὐχαριστίας τῷ "Ελγιν, διότι δι' αὐτοῦ ἠδυνήθησαν νὰ θαυμάσωσιν ἐν πρωτοτύποις τὰ ἔργα αὐτῆς ταύτης τῆς γλυφίδος τῶν ἀρχαίων, ἅτινα τέως ἐμελέτων ἐπὶ τῶν μιμήσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς τέχνης. Πάντες οἱ γράψαντες τότε μονογραφίας περὶ τῶν Ἑλγινείων μαρμάρων ἀρχαιολογικὰς ἢ καλλιτεχνικὰς, ἀφιερῶσι καὶ γραμμὰς τινὰς ὑπὲρ τοῦ "Ελγιν, θεωροῦντες λίαν ὑπερβολικὰς τὰς κατ' αὐτοῦ ὕβρεις, καὶ μάλιστα τὴν προσωνυμίαν τοῦ Βανδάλου καὶ Γότθου. Καὶ ἔκριναν οὕτω διότι ἀνεγνώριζον τὴν σπουδαιότητα τῆς συλλογῆς, καὶ ἔβλεπον τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτός, ὅπερ διέχυσεν αὕτη εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν τέχνην, καὶ ἀνελογίζοντο ἡλικίαν θὰ ἦτο ἡ

¹⁾ Τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶχε τὴν καλοσύνην νὰ μοι ἀποστείλῃ ὁ ἐν Παρίσιος Κύριος Αἰμίλιος Λεγράνδ ἀναγνούς τὸ πρῶτον μέρος τῆς πραγματείας μου ταύτης, εἶχον δ' ἐγὼ τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπεριλάβω τοῦτο ἐν ταύτῃ μὴ προβαίνουσας τῆς δημοσιεύσεως ταχέως.

²⁾ Denkschrift über Lo's d. Elgins Erwerbungen in griechenl. von E.A. Boettiger. (1817) σελ. 59.

ζημία ἐὰν ταῦτα δὲν περιεσώζοντο ἐκ τῆς ἀπειλούς αὐτὰ ἀπωλείας. Βεβαίως ὅμως ἄλλως θὰ ἔκρινον περὶ τῆς ἀφαιρέσεως ἂν ἦτο ὁρατὸν εἰς αὐτοὺς τὸ ὑποφῶσκον τότε ἐν Ἑλλάδι λυκαυγές, προμήνυμα χαρμόσυνον ἀνατολῆς ἡμερῶν ἐλευθέρων.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ἕλληνας, ὁ κατὰ τὸ 1818 μεταφράσας τὸ προμνημονευθὲν σκωπτικὸν ἐπίγραμμα εἰς τὸ δῶρον τοῦ Ἑλγιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οὐδεμίαν σημείωσιν παραθέτει εἰς τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ Βερτοῦχ περὶ τῶν μαρμάρων τοῦ Ἑλγιν, οὓς μεταφράζει. «Ὅταν» λέγει ὁ Γερμανὸς οὗτος «καθαρισθῶσι καλῶς τὰ ἀρχαῖα καὶ κατὰ τάξιν τεθῶσι καὶ ἐξηγηθῶσι, τότε θέλει φανῇ πλεον ὅποιαν ἐκδούλευσιν ἔκαμιν ὁ Λόρδος Ἑλγιν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, καὶ κοινῶς εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, καὶ πόσον ἀνόητος εἶνε ἡ κατακραυγὴ, τὴν ὅποιαν ὀλιγόφρονες ἄνθρωποι ἔκαμνον κατ' αὐτοῦ διὰ τὴν νομιζομένην κλοπὴν. (Λόγ. Ἑρμ. 1818, σελ. 69). Μόνον προτάσσει τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως τοῦ ἀγγλικοῦ ἐπιγράμματος τὰς σκέψεις, ὅτι οἱ Ἀγγλοι οἱ στηλιτεύοντες τὸν Ἑλγιν πρᾶττουσι τοῦτο οὐχὶ βεβαίως δι' εὐσπλαχνίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ μόνον διότι δὲν δύνανται νὰ ἴδωσι καὶ θαυμάσωσι τὰ ἔργα εἰς τὴν θέσιν των.

(Ἐπεταί συνέχεια).

Η ΔΥΣΠΕΨΙΑ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ.

Ὁ Brillat-Savarin ἐπέγραψεν ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης *φυσιολογίας* τῆς γεύσεως τὸν ἐξῆς ὀνομαστὸν καταστατὰν ἀφορισμὸν.

Les animaux paissent,

L' homme mange,

L' homme d'esprit seul sait manger.

(Τὰ ζῶα βόσκουσιν, ὁ ἄνθρωπος τρώγει, μόνος ὁ λόγιος γινώσκει νὰ τρώγῃ).

Ὅτι ἦτον ἴσως ἀληθὲς ἀρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος, δὲν εἶναι βεβαίως σήμερον. Τὸ πλεῖστον τῶν λογίων δὲν γινώσκουσι νὰ φάγωσιν. Ἡ πυρετώδης ὀξύτης τοῦ νεωτέρου βίου, ἄγει πολλοὺς νὰ βραχνύωσι τὴν διάρκειαν τῆς τραπέζης, καὶ ἰδίᾳ τοῦ προγεύματος, ὅπερ γεννᾷ δυσπεψίας ὑπερβαλλόντως συχνάς. Δὲν θὰ συνέβαινε τοῦτο, ἐὰν μένοντες βραχὺν χρόνον εἰς τὴν τράπεζαν, ἐμμιούμεθα τοῦλάχιστον τοὺς Ἰάπωνας, παρ' οἷς ἡ εὐγένεια ἀπαγορεύει ἀπολύτως τὸ λαλεῖν ἐν ὥρᾳ τοῦ γεύματος. Ὅταν γὰρ φάγητον τοῖς εἶναι ἀρεστόν, ἐκφράζουσι τὴν ἑαυτῶν εὐαρέσκειν πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην δι' ἐπιχαρίτων χειρονομιών, νομίζοντες δι' αὐ-

τὸν ὕβριν ν' ἀνοιξῶσι τὸ στόμα δι' ἄλλο τι ἢ διὰ νὰ φάγωσιν.

Παρευρέθητε εἰς τὸ πρόγευμα δικολάβου· προπέμπει τὸν τελευταῖον πελάτην του, καθ' ἣν στιγμὴν πρέπει νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ δικαστήριον. Τούτου ἕνεκα εἶναι ἡναγκασμένος νὰ καταβροχθίσῃ μεγάλους ψωμούς, ἐκ φόβου δὲ νὰ βραδυνη καὶ διὰ νὰ εὐκολύνῃ τὴν κατὰποσιν τῶν ἐπαλλήλως ἐντιθεμένων ἐν τῷ στόματι μεγάλων τεμαχίων, κενόνοι μεγάλα ποτήρια πλήρη κεκραμένου δι' ὕδατος οἴνου καὶ χωρὶς νὰ λχθῇ ἀναψυχὴν ἐπιβαίνει τῆς ἀμάξης καὶ ἀπέρχεται εἰς τὸ δικαστήριον, ἵνα μὴ ἀπουσιάσῃ τὴν δικάσιμον ὥραν.

Παρατηρήσατε τὸν Παρισινὸν κεκλημένον εἰς γεῦμα. Ἡ γαλλικὴ εὐγένεια τῷ ἀπαγορεύει νὰ σιγῇ ὡς ὁ Ἰάπων, ἢ νὰ ὀμιλῇ μὲ πλήρες τὸ στόμα. Εἰς ἐπίμετρον δὲ τῆς δυστυχίας, ἡ γαλλικὴ γυναικαρέσκεια ἀπαιτεῖ νὰ ὑπηρετῶμεν πρῶτον τὰς κυρίας, εἰς τρόπον ὥστε αἱ παρακαθήμεναι ἡμῖν ἔχουσιν ἤδη φάγει, ὅταν ἡμεῖς ἀρχίζωμεν. Καὶ ἀναγκαζόμεθα, ὅπως μὴ ὑποληφθῶμεν σκαιοί, διὰ ν' ἀποκριθῶμεν ἀμέσως εἰς τὰς ἐρωτήσεις των, νὰ καταπίνωμεν τὴν τροφὴν ὅλως ἀμάσσητον, ὅπερ εἶναι ἡ κυρία αἰτία, δι' ἣν πολλοὶ κακῶς ἀνέχονται τὰ μεγάλα γεύματα, ἐν ᾧ τὴν αὐτὴν τροφὴν θὰ ἐχώνευον τελείως ἐὰν ἐγευματίζον ἐν κοινῇ τραπέζῃ, παρεχομένων τῶν φαγητῶν καθ' ἣν ἕκαστος ἔχει θέσιν καὶ σειρὰν ἐν αὐτῇ.

Καὶ χωρὶς νὰ λέγωμεν ὑπερβολάς, ὑπάρχουσι προνομιοῦχοι, οὕτως εἰπεῖν, στόμαχοι εἰς πᾶσαν ἀντέχοντες παρεκτροπὴν, ἐνῶ διὰ πολλοὺς ἄλλους ἡ ἀτελής τῶν σιτίων μάσσησις εἶναι ἀληθὲς δηλητήριο.

Συχνότατα ὁ ἱατρὸς ἀπαντᾷ ἐν τῇ πελατεῖᾳ τοῦ *δυσπεπτικοῦ ἀγνοοῦντος* τὸ *ἑαυτῶν νόσημα*. Εἶναι μάλιστα σπάνιον νὰ τοὺς ἀκούσῃτε λέγοντας ὅτι ὑποφέρουσιν ἐκ τοῦ στομάχου· τούναντίον ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουσι στόμαχον ἐξαίρετον, ὅπερ μοι ὑπομιμνήσκει τὸν τοῦ Μενηνίου Ἀγρίππα παλαιὸν μῦθον, ὅτι ὅλος ὁ ὄργανισμὸς πάσχει ὅταν ὁ στόμαχος ἔχῃ κακῶς.

Πρώτος φαλακρότης, ἀκμαὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου, μικρὰ δύσπνοια κατὰ τὴν ἀνάθασιν κλίμακος, αἰσθημα θερμοσίας ἐπὶ τῶν παρειῶν ἐν τέταρτον ὥρας μετὰ τὸ πρόγευμα, ἰσχυρὰ ἀνάγκη πρὸς κάπνισμα μετὰ τὸ φαγητόν, ἐλαφρὰ ὕπνηλία ἐπερχομένη περὶ τὴν δεκάτην ἐσπερινὴν ὥραν, ὀλίγη πρὸς ἐργασίαν διάθεσις κατὰ τὴν ἐξέγερσιν, εἶναι τὰ συμπτώματα, ὧν τινα μόνον ἀρκοῦσι νὰ ὑποδείξωσι τὸν εἰς ἀνευρυσμὸν τοῦ στομάχου καὶ ἀρθρίτιδα ὑποκείμενον. Κατὰ τὴν σοφὴν τοῦ Μολιέρου περιγραφὴν, γινομένην προσφανῶς καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ Renaudot, ὁ οὕτω προδικατεθειμένος θὰ πάθῃ βραδυπεψίαν,